

Hon minns då fattiga **AUKTIONERADES** bort på sockenauktion

87-åriga Marta Guldbbrandsson på Gunnarskogs ålderdomshem minns en del från den gamla s. k. "goda tiden". Hon kan berätta om sin fattiga barndom och sina långa arbetsdagar. Hon har heller inte glömt de hemska sockenstämmorna, på vilka kommunens fattighjon auktionerades ut till lägstbjudande. Längst fram i sockenstugan satt myndiga bönder, längre bak småbrukare och inhysta. Längst bak såg man en skara trasigt och fattigt klädda människor, en del lytta. De flesta var gamla, men det fanns också en del barn. Ingen av dem längst där bak visste sitt öde. De skulle säljas och hamna hos mer eller mindre okända människor.

Mor Martas berättelse finns på sid. 8 där vi också återfinner ett protokoll från en sockenstämma i Gunnarskog 1870.



87-ÅRIGA Marta Guldbbrandsson på Gunnarskogs ålderdomshem kommer ihåg sockenstämmorna på vilka fattighjonen auktionerades bort till lägstbjudande.

Än finns det folk i Gunnarskog som minns när socknen hade 250 fattighjon

Det är Mikkelsmäss. Sockenstämma. På de främsta bänkarna närmast styrelsebordet sitter myndiga bönder, längre bak småbrukarna och de inhyta. Längst bak står en skara trasigt och fattigt klädda människor, en del lytta, de allra flesta gamla. Men också en del barn, en smula undrande kanske också förskrämda, tvinnande sina små händer i nervositet, ovana som de är vid så mycket folk samlat på en gång. Samtidigt är de nyfikna, de vet inte vilket öde som väntar dem. De skall säljas på auktion, bortackorderas som det heter, till lägstbjudande.

Arthur Magnusson — en vital berre på 91 år — samspråkar med Marta Guldbrandsson, 87 år. Magnusson var en smula bitter, då han på grund av en fotskada tvingats uppböra med sitt skogsarbete för tre år sedan... Bakom dem ses förestånderskan fröken Anna Nyqvist.



Algeriet tänker ni eller en arabstat nänstans i Främre Östern. Ingalunda. Scenen är hämtad från vilken svensk sockenstuga som helst för bara ett drygt halvsekel sedan. Vi som nu kan skryta med att ha en levnadsstandard på allra högsta toppen i världsstatistiken har verkligen inte varit där så länge. Vi som yvs över hur väl

vi tar hand om våra gamla och inte låter någon fara illa — och det med all rätta — har inte så många år haft den förmågan. Det var inte länge sedan vi var ett fattigt folk...

Första klassens fattighjon — de för kommunen dyraste.

Kommunalnämndens ordföran-

de ropar upp sockens fattighjon, som senaste klassificeras efter särskild längd. Första klassen är de för kommunen dyraste — och skröpligaste. Gamla och sjuka, som tjänat ut och nu är helt oförmögna till arbete, som fordrar ständig uppsikt. För dem får kommunen vara beredd att lämna ut kanske tio fot råg (1 fot = 25 liter), tjugo fot havre och dessutom ett kontant-

belopp på en tia för året till dem som vill ta hand om den "utbudne". Det är de fattigaste bönderna som brukar ropa in dem, de behöver så väl den

Reportage: L E N K E N

extra säden och penningsumman. Andra klassen är förnämligare — det är mera arbetsfört folk och ungar som bör vara till en viss nytta i arbetet och som ju växer till sig. Dessa tas emot för 3—6 fot råg och 4—10 fot havre. Det är mera besuttna som ropar in dessa — de har ju säd själva. Dessa båda klasser är numrerade, exempelvis: Fattighjonet 114 Magnus på Höjden etc. Tredje klassen är fattighjonens överklass, onumrerade och så gott som helt arbetsföra, det är bara det att de råkat födas av "fel" föräldrar. I denna klass lämnas inga kontanta medel och "uppköparna" får nöja sig med 1 eller 2 fot råg och dubbelt så mycket havre, som inte kostar mer än 1:30 för foten, det vill säga hälften av rågpriset...

Jag sitter på Gunnarskogs älderdoms hem och småpratar om den gamla "goda" tiden med den lilla rara och pigga tant Marta, 87 nu i oktober och med Guldbbrandsson i efternamn. Hela hennes ansikte, som omramas av ett nystruket huckle, utstrålar förnöjsamhet och händerna i hennes knä är lugnt förtröstansfulla. Bredvid henne farbror Arthur (Magnusson) på det nitioandra, en senig, skäggydd gemytligt småvresig herre, som mest retar upp sig för att han "förstört" sig i foten och därför inte kunnat arbeta i skogen de senaste tre åren.

An finns det folk som minns "den gamla goda tiden".

Dessa två gamlingar var båda med på den tiden då ovanstående utspelades. Längre sen är det inte... Och de kan berätta om slit och släp från tre—fyra på morgonen till åttatiden på kvällarna om dagsljuset tillät — om hur det känns att som pojkspoling vandra ut halvhungrig sedan en syskonskara

på kanske nio—tio stycken fått i sig vad huset förmådde. Ingen av dem har visserligen varit auktionsbarn, men de har upplevt eländet.

— Själva var jag enda barnet, så jag kunde aldrig klaga, berättar mor Marta. Men jag minns mor min, hon fick som barn springa barfota i skogen till långt fram på höstkanten i enklast tänkbara tunna kläder och valla krittren. Till skor var det inte råd, knappt till en klänning om aldrig så hemspunnen och hemvävd. Men en skall väl inte klaga, så bra som en fick det till sist. Jag var på egen gård. Och så hade man inte så stora pretentioner på livet då som man har nu.

Arthur Magnusson vet hur det känns att växa upp i en stor barnaskara, han vet också hur det är att själv fostra en. Han hade åtta syskon när han växte upp och fick tio barn. Det glittrar till en liten aning av en tår i ögonvrån, när han berättar att två av barnen är döda.

Han växte upp

i norra Gunnarskog i typisk skogsbygd och på den tiden var inte skogen mycket värd. Så snart något i barnaskaran blev en smula vuxen fick han söka sig arbete utanför hemmet. Det hade inte alls räckt till annars. Arthur var inget undantag. Först naturligtvis hjälpa far, skräddaren, med vedhuggning och sådant, och sedan ut till bönderna på dagsverken.

— Det var fattigt på den tiden, men så skulle det vara, berättar han. Man fick en omgång vadmalskläder, salt till gröten och fem riksdaler om året. Och så malörtsbrännvin så snart man kände sig krasslig så bonden befarade att man skulle bli liggandes. Det var den tidens penicillin...

Innan vi skiljs kommer vi in på "skrömt" och annat oting, men då och då framskymtar det fattiga livet som då rådde. Och märk väl, Gunnarskog tillhörde en av de rikare kommunerna. Många, många, ja, kanske de flesta, hade det ännu sämre inom sina landamären.

Vi besökte kommunalnämndens kassör, tidigare dess ordförande, Nils Olsson.

250 fattighjon.

— Vid den tiden som detta utspelades hade Gunnarskog omkring sju tusen invånare, berättar han och lämnar beredvilligt fram ett sockenprotokoll från sjuttioalet. Av dessa sju tusen gick inte mindre än nära 250 personer omkring som fattighjon, inhystes där det för tillfället var lämpligast eller utackorderades för halva eller hela år. Dessutom var det hundratals som sökte tillfällig hjälp i form av råg och havre och kanske också i kontanta medel, när det knep hårt åt. Men kontanta medel var det ont om. De flesta skattekrönorna betalades i form av säd.

Som en av de första landskommunerna fick Gunnarskog sin "fattiggård", som det hette på den tiden. Och den invigdes för jämnt femtio år sedan och firar följaktligen femtioårsjubileum. Den är uppförd i ren herrgårdsstil, men tip-top modern — kanske är rummen en smula för stora, säger föreståndarinnan fröken Anna Nyqvist, men man trivs här.

På ett sätt är man mycket stolt när man närmare tänker efter. Man har lärt sig att bli människa, i varje fall på ett sätt på ganska kort tid: att vara de som skapat vår levnadsstandard, förfäderna, tack-samma.

Unikt värmlandsprotokoll berättar om BORTACKORDERADE INHYSEHJON

Vi som är vana vid vår höga levnadsstandard kan nästan inte fatta att det inte var mer än ett drygt halvsekel sedan varje kommun dryftade samma problem som här nedan på sina stämmor: fattigdomens spöke... Protokollet är från Gunnarskog och daterat d. 8 juni 1870.

§ 1.

Närvarande ledamöter:
(namn)

§ 2.

Nedannämnda personer erhöll understöd till skolhjälp för sina barn: (24 personer)

med 1 barn 1 fot havre
" 2 barn 1,5 fot havre
" 3 barn 2 fot havre

§ 3.

På anordning har blivit utlämnat extra hjälp under maj månad till följande fattiga, (18 personer)

Råg: 0—0,5—1 fot. Havre:
½—1—2 fot.

§ 4.

Karin A. beviljades extra hjälp för sin sjuka dotter Stina A. med hennes son Anders M., 9 år gammal, 1 fot havre och 1 fot råg samt 1:— kontant.

§ 5.

3 fot råg, 3 fot havre utmålades till Grötkokning samt 25 öre kont. till salt varefter lagades mat åt fattiga.

§ 6.

Det anmäldes att inhysehjonet Johannes J. i Tobol med hustru och sex minderåriga barn voro i det yttersta elände, utan husrum och livsuppehälle, men upplystes att Johannes J:s mor, Stina N. i Baksjöbotten, hade förmögenhet och borde bidra något till deras hjälp, varför hon härmed uppmanas och åläggas att foga anstalt det dessa fattiga personer får husrum för

någon tid, då fattigstyrelsen nu anslog 1 fot havre och ½ fot råg.

§ 7.

Inhysehjonet Nils D. som varit bortackorderad hos Maria G. sedan den 11 sistl. april mot 25 öre pr dag, vilket ackord skett av Elias P. och nu av styrelsen godkändes utbjöds ytterligare till försörjning intill årets slut med 50 kr. kontant. Men kunde för närvarande icke bortackorderas utan fick anstå till dess vidare.

§ 8.

Kvarlåtenskap efter avlidna Maria H. utbjöds till försäljning, men ingen ville bjuda något, varför auktion härå uppsköts till nästa sammanträde. (Sen. anteckn.: dessa kläder utdelades till fattiga personer vid sammanträdet den 15 dec. 1870).

§ 9.

En mängd fattiga hade infunnit sig för att erhålla extra understöd, men måste återvända utan hjälp enär anslaget av socknens säd för året nu voro slut. Inhyshjonet Catarina O. erhöll dock 2 kannor råg.

§ 10.

En räkning från handlanden Stuart å 1 Ljus och 1 kanna salt i februari månad erkändes nu med kontant 90 öre.

§ 11.

Gossen Anders J., son till avlidna pigan Lisa J., som avled under sistl. vinter i Norge och

Hamar anlände hit till Gunnarskog för 14 dagar sedan, för sedd med respass från fogden i Gulbrandsdalen. Bemälda gosse vistades hos undertecknade i fyra dagar, men avvek till sin morbror Anders J., vilken sistnämnde nu fordrade ersättning för gossens underhåll, för tiden före detta sammanträde ävensom framdeles under innevarande år. Men som Anders J. aldrig anmodats att taga denne gosse uti någon vård eller därtill för närvarande kan anförtros, så tillerkändes ej någon ersättning till Anders J. Ifrågasvarande gosse protesterade och grät, på inrådan av sin morbror att icke stanna kvar hos någon annan, oaktat gossen erbjöds att erhålla underhåll och vård hos kommunalnämndens ledamöter, hos vem av dem han helst önskade intills det lämpligt ackord med annan person kunde uppgöras. Men ävensom härtill protesterade såväl gossen som hans morbror, då fattigvårdsstyrelsen, med anledning härav för närvarande ej kunde vidtaga någon åtgärd och icke heller någon ersättning till gossens morbror beviljas för innevarande år — Varemot betaltes under den 19 nästl. maj till Fanbergs fattigkommisjon begravningskostnad för gossens mor bemälda Lisa J. och försörjning å hennes son Anders enligt Konungens Befallningshavandes utslag av den 19 mars 1870 27:13 kontant. Som ovan.